

**ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ
ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ; ΠΟΥ ΠΑΜΕ; ΑΛΛΑΞΕ ΚΑΤΙ;
Ή ΗΤΑΝ ΟΝΕΙΡΟ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ;**

Μιχάλης Τζεκάκης
Πανεπιστήμιο Κρήτης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εισήγηση στοχεύει στο:

- να αναφερθεί στις εμπειρίες και τα επιτεύγματα που προέκυψαν στο χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών από την υλοποίηση του προγράμματος, που χρηματοδοτήθηκε από το Β'ΚΠΣ,
- να χαρτογραφήσει την κατάσταση που βρίσκονται σήμερα οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, ένα χρόνο μετά το τέλος του ΕΠ.Ε.Α.Ε.Κ.,
- να εκθέσει τις προϋποθέσεις που θεωρούνται απαραίτητες για την αξιοποίηση των επιτευγμάτων του αναπτυξιακού προγράμματος αυτές δηλαδή άνευ των οποίων δεν μπορεί να γίνει σοβαρός λόγος για μια περαιτέρω θετική πορεία των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα,
- να καταγράψει τις προτεραιότητες που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη ενόψει της προοπτικής έναρξης του Γ' ΚΠΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τον Ιανουάριο του 2000 και τους 2-3 μήνες που τον ακολούθησαν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες που είχαν εμπλακεί στο Β' ΚΠΣ συνέχισαν να υπάρχουν μέσα στο κλίμα εφορίας και ευζωίας που είχαν δημιουργήσει οι γενναιόδωρες πιστώσεις του προγράμματος. Αμέσως όμως μετά νιώσαμε όλοι ότι το έδαφος που πατούσαμε δεν ήταν και πολύ σταθερό. Τη στιγμή αυτή είμαστε όλοι στημένοι περιμένοντας το Γ' ΚΠΣ. Περνούμε δηλαδή μια κρίσιμη μεταβατική περίοδο.

**1. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ 2ου ΚΠΣ**

Θεωρούμε αυτή την ώρα ως την πλέον κατάλληλη για να κάνουμε ένα απολογισμό και μια αποτίμηση για το: Τι έγινε και τι έργο υλοποιήθηκε; Τι πήγε καλά και τι στραβά; Ποιες εμπειρίες αποκομίσαμε από την υλοποίηση του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ; Πώς μπορούμε να διδαχθούμε από τα λάθη μας; Πώς θα μπορέσουμε να χρησιμοποιήσουμε τις πολύτιμες αυτές εμπειρίες για να προχωρήσουμε στο σχεδιασμό των προτάσεων του 2^{ου} ΕΠΕΑΕΚ;

Πιστεύουμε ότι μια ειλικρινής και έντιμη απάντηση στα πιο πάνω ερωτήματα θα μας βοηθήσει να προσδιορίσουμε με μεγαλύτερη σαφήνεια τις ανάγκες και τις προτεραιότητες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την περαιτέρω πορεία του έργου της ανασυγκρότησης των βιβλιοθηκών μας.

2. ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΕΝΑΡΞΗΣ

Μια πρώτη παρατήρηση που θα είχαμε να κάνουμε είναι ότι σημειώθηκε μια σοβαρή καθυστέρηση μέχρι ν' αρχίσουμε το έργο υλοποίησης του Β' ΚΠΣ και ότι η έναρξη μας βρήκε ανέτοιμους. Στην αρχή αιφνιδιαστήκαμε. Μετά, ως συνήθως συμβαίνει σ' αυτή τη χώρα αρχίσαμε να τρέχουμε αλαφιασμένοι προσπαθώντας να προκάνουμε. Έπεσε ο καθένας με τα μούτρα στο δικό του πρόγραμμα δράσης.

3. ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Κεντρικός σχεδιασμός και διαπανεπιστημιακή συνεργασία δεν υπήρξε. Με προσωπικές επαφές και στημένοι στο τηλέφωνο προσπαθούσαμε να μάθουμε τι κάνουν οι

άλλοι συνάδελφοι μας, πώς διαμορφώνουν το δικό τους τεχνικό δελτίο, τι τους είπε ο Πατσέας. Κατά την άποψη μου η αντίδραση αυτή ήταν αναμενόμενη αν λάβουμε υπόψη μας τον τρόπο και το ήθος που πορεύονται τα πανεπιστημιακά μας πράγματα. Ήταν όμως λάθος. Ο παράγων συμπληρωματικότητα των έργων στις κάθετες δράσεις μας, δε λειτούργησε στον επιθυμητό βαθμό. Πάρτε για παράδειγμα την αναδρομική καταλογογράφηση. Όλες οι κάθετες δράσεις περιελάμβαναν στο πρόγραμμα τους τη δράση αυτή. Η έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού είχε ως συνέπεια οι περισσότερες από τις επί "μέρους βιβλιοθήκες να μην μπορέσουν να προχωρήσουν σημαντικά και" να βρίσκονται στο τέλος του προγράμματος, χωρίς ηλεκτρονικό κατάλογο. Στη συνέχεια της ανακοίνωσης μας θα μας δοθεί η ευκαιρία να αναφερθούμε και σε άλλες επί μέρους δραστηριότητες, που επηρεάστηκαν αρνητικά από την έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού.

Η σοβαρότερη συνέπεια από την έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού ήταν ότι αποτύχαμε να δημιουργήσουμε μια σοβαρή αγορά στη χώρα μας που να παράγει σε εθνικό επίπεδο προϊόντα κατάλληλα για τις βιβλιοθήκες μας. Αναγκαστικά η εξάρτηση μας από τις ξένες αγορές και τις εταιρείες θα παραμείνει ενεργής τόσο στο εγγύς, όσο και στο απώτερο μέλλον. Και το ακόμα χειρότερο η ετερόκλητη ποικιλία των ξένων προϊόντων που προμηθευτήκαμε θα έχουν ως άμεση συνέπεια την ελλιπή και μίζερη υποστήριξη των λειτουργικών μας αναγκών ακόμα και από τις ξένες εταιρείες.

4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Το πόσα οφέλη θα αποκομίζαμε αν είχαμε όλα τα ιδρύματα συμβάλει σε ένα κεντρικό σχεδιασμό, μπορούμε να το συλλάβουμε εναργέστερα αν δούμε τι έγινε σε ένα άλλο πρόγραμμα του ΕΠΕΑΕΚ, που ξεκίνησε μάλιστα ακόμα πιο καθυστερημένα από το δικό μας. Τις Σχολικές Βιβλιοθήκες. Ο κεντρικός σχεδιασμός που έγινε στην περίπτωση των Σχολικών Βιβλιοθηκών και οι λεπτομερείς προδιαγραφές που καταρτίστηκαν, λειτούργησαν ως δημιουργική πρόκληση στην εγχώριο αγορά και είχε ως αποτέλεσμα να προσφερθούν προϊόντα ... «εφάμιλλα των ευρωπαϊκών» με πολύ χαμηλότερες τιμές και να αναδειχθούν προμηθευτές που μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των βιβλιοθηκών μας.

5. ΔΙΚΤΥΩΣΗ

Το γεγονός ότι το πρόγραμμα βιβλιοθηκών συνέπεσε με την υλοποίηση του προγράμματος δικτύων αποτέλεσε μια ευτυχή συγκυρία. Πιστεύω ότι όλοι ομολογούν ότι ο τομέας των Βιβλιοθηκών απέτελεσε τον καλύτερο χρήστη των δικτύων.

6. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ.

Η έναρξη του ΕΠΕΑΕΚ βρήκε τις περισσότερες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες χωρίς σύστημα και χωρίς μηχανογραφημένο κατάλογο. Εύλογα λοιπόν οι βιβλιοθήκες έβαλαν ως μια από τις πρώτες τους προτεραιότητες την προμήθεια ενός ολοκληρωμένου συστήματος. Στις πανεπιστημιακές μας βιβλιοθήκες λειτουργούν σήμερα τα εξής συστήματα: ABEKT, ADVANCE, ALEPH, HORIZON, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ.

Σχετικά με τα ολοκληρωμένα συστήματα, την προμήθεια τους και την εγκατάσταση τους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες θα είχαμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

- Σε ορισμένες βιβλιοθήκες σημειώθηκε μεγάλη και απαράδεκτη καθυστέρηση με αποτέλεσμα να πάει πίσω το έργο της καταλογογράφησης.
- Η παρουσία όλων αυτών των συστημάτων στην έτσι κι αλλιώς μικρή ελληνική αγορά, αποδυναμώνει τις εταιρείες που τα υποστηρίζουν στην Ελλάδα και κάνει προβληματική την υποστήριξη τους. Πιστεύουμε ότι με ένα καλύτερο κεντρικό σχεδιασμό και συντονισμό θα μπορούσαμε να έχουμε καλύτερη κάλυψη σε εθνικό επίπεδο, οπότε η αναδρομική καταλογογράφηση θα είχε προχωρήσει με ταχύτερους διασκελισμούς.

7. ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ (SERVERS, ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ, ΕΚΤΥΠΩΤΕΣ, SCANNERS, ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, ΡΑΦΙΑ ΚΛΠ.)

Και στην περίπτωση των εξοπλισμών και της επίπλωσης ισχύουν αυτά που αναφέραμε εξ αιτίας της έλλειψης κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού.

8. ΥΛΙΚΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ (ΣΥΛΛΟΓΕΣ, ΒΙΒΛΙΑ - ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΣΕ ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ, ΟΝ LINE ΠΡΟΪΟΝΤΑ, OFF LINE ΠΡΟΪΟΝΤΑ, ΠΟΛΥΜΕΣΑ)

Είναι γνωστό ότι όλες οι βιβλιοθήκες παρουσίαζαν μεγάλα κενά ως προς το υλικό πληροφόρησης. Λόγω της ισχνότητας των προϋπολογισμών τους, δεν ήταν σε θέση να προμηθεύονται ακόμα και μέρος του πληροφοριακού υλικού που ήταν απαραίτητο για την κάλυψη των αναγκών τους. Φυσικό λοιπόν ήταν ένα μεγάλο μέρος των πιστώσεων του ΕΠΕΑΕΚ να διατεθεί για την προμήθεια υλικού πληροφόρησης. Και στην περίπτωση όμως αυτή η έλλειψη σχεδιασμού τόσο σε κεντρικό επίπεδο, όσο και στο επίπεδο των επί μέρους ιδρυμάτων είχε αρνητικές επιπτώσεις. Συγκεκριμένα:

- Δεν ελήφθη σοβαρά υπόψη ο αναπτυξιακός χαρακτήρας του προγράμματος με αποτέλεσμα να διατεθούν πολλές πιστώσεις για την κάλυψη μονίμων και ανελαστικών αναγκών, όπως για παράδειγμα είναι οι συνδρομές των περιοδικών. Κατά τη γνώμη μου οι ανάγκες αυτές δεν έπρεπε να καλυφθούν από τις πιστώσεις του ΕΠΕΑΕΚ. Οι πιστώσεις αυτές θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την κάλυψη των κενών της συλλογής που είχε δημιουργήσει η ελλιπής χρηματοδότηση των κονδυλίων του προϋπολογισμού για την προμήθεια του υλικού πληροφόρησης.
- Δεν έγινε καμιά απόπειρα συνεργασίας μεταξύ δύο ή περισσότερων ιδρυμάτων ώστε να διαφοροποιήσουν τις προμήθειες του υλικού τους και να περιοριστεί κατά το δυνατόν το μεγάλο ποσοστό επικάλυψης που χαρακτηρίζει τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

9. ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΓΡΑΦΗΣΗ - ΠΡΟΤΥΠΑ

Η καταλογογράφηση είναι μια περιοχή όπου η συνεργασία και η συλλογικότητα αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την επιτυχία της. Θα περίμενε κανείς ότι τα μεγάλα κενά που παρουσιάζουν οι κατάλογοι των βιβλιοθηκών μας θα αποτελούσαν σοβαρό κίνητρο για να συσπειρωθούμε και να ξεκινήσουμε ένα ευρείας εκτάσεως πρόγραμμα συνεργασίας ώστε να αντιμετωπιστεί συλλογικά και αποτελεσματικά το κείμενο αυτό θέμα. Δυστυχώς, δεν έχουμε ούτε ένα παράδειγμα επιτυχούς συνεργασίας έστω και ανάμεσα σε δύο βιβλιοθήκες.

Το πρόβλημα αυτό καθίσταται ακόμα σοβαρότερο αν συλλογιστεί κανείς ότι δεν έχουμε ακόμα κατασταλάξει σε ορισμένα πρότυπα για τα ελληνικά δεδομένα της καταλογογράφησης (τοπωνύμια, ελληνικά ονόματα, ελληνικές καθιερωμένες επικεφαλίδες) και ότι δεν έχουμε ακόμα προσαρμόσει τα ξένα πρότυπα (Library of Congress Subject Haedings) στις ελληνικές ιδιαιτερότητες. Πιστεύουμε ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος και ότι ως μη όφειλε, το έργο της καταλογογράφησης καθυστέρησε σημαντικά. Προσωπικά έχω πολλές αμφιβολίες στο κατά πόσο θα μπορούσαμε να αναπληρώσουμε το χρόνο που χάσαμε. Και οι παραπάνω αμφιβολίες μου πηγάζουν από το γεγονός ότι τα μηνύματα που έχουμε σχετικά με τη χρηματοδότηση έργων όπως αυτό της καταλογογράφησης από τις πιστώσεις του 3^{ου} ΚΠΣ δε φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά.

10. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στον τομέα του προσωπικού, της οργάνωσης των υπηρεσιών των βιβλιοθηκών μας και της εκπαίδευσης η βοήθεια που πήραμε από το πρόγραμμα για τις Βιβλιοθήκες ήταν λυτρωτική. Για πρώτη φορά καταφέραμε να στελεχώσουμε τις υπηρεσίες μας με σοβαρά στελέχη και να απαλλαγούμε από το άγχος που μας δημιουργούσε η έλλειψη προσωπικού. Ήταν στον τομέα αυτό που νιώσαμε τη μεγαλύτερη ανακούφιση. Για να ακριβολογούμε μόνο μετά την υλοποίηση του ΕΠΕΑΕΚ μπορούμε να λέμε σοβαρά ότι οι βιβλιοθήκες μας

προσφέρουν υπηρεσίες και δεν αποτελούν πια χώρους αποθήκευσης και συσσώρευσης βιβλίων. Επίσης σημαντική ήταν η βοήθεια που πήραμε από το πρόγραμμα στον τομέα της εκπαίδευσης, τόσο του προσωπικού, όσο και των χρηστών. Το μεγάλο ερώτημα είναι αν θα μπορέσουμε να κρατήσουμε το προσωπικό στη συνέχεια. Από την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα κριθούν πολλά σχετικά με το μέλλον των βιβλιοθηκών μας.

11. ΔΙΑΔΑΝΕΙΣΜΟΣ (INTERLIBRARY LOAN) - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Στο θέμα του διαδανεισμού, η ανάπτυξη του προγράμματος ΕΡΜΗΣ του ΕΚΤ βοήθησε σημαντικά στο να αρχίσει για πρώτη φορά μια ευρείας κλίμακας ανταλλαγή άρθρων μεταξύ των ελληνικών ακαδημαϊκών και ερευνητικών βιβλιοθηκών. Αναμφισβήτητο το γεγονός αυτό αποτελεί σημαντική πρόοδο. Για πρώτη φορά στην ιστορία αυτής της χώρας καταφέραμε να αναπτύξουμε μια τόσο σοβαρή συνεργασία. Πιστεύουμε βέβαια ότι το δίκτυο αυτό θα έπρεπε να οργανωθεί σε διαφορετική βάση. Σήμερα λειτουργεί κάτω από την αποκλειστική ευθύνη του ΕΚΤ και οι επί μέρους βιβλιοθήκες έχουν από μικρή έως ελάχιστη δυνατότητα να παρέμβουν και να μεταφέρουν τον προβληματισμό τους. Πιστεύουμε ότι η έννοια του δικτύου υπονοεί αφ' εαυτής την ενεργή συμμετοχή των επί μέρους βιβλιοθηκών ως σοβαρών εταίρων στο δίκτυο. Βεβαίως η αδυναμία αυτή δε θα πρέπει να μας κάνει να υποτιμούμε την επιτυχία του εγχειρήματος.

Αυτά σε σχέση με τα άρθρα των περιοδικών που βρίσκονται αποθεμιμένα σε ελληνικές βιβλιοθήκες. Πέρα όμως από τον τομέα αυτό, στους άλλους τομείς που σχετίζονται με το διαδανεισμό (μονογραφίες, άρθρα περιοδικών που δε βρίσκονται στην Ελλάδα κλπ) η πρόοδος ήταν περιορισμένη. Συγκεκριμένα:

- Οι σχετικές πρωτοβουλίες αναλήφθηκαν από μεμονωμένες βιβλιοθήκες, δεν είχαμε δηλαδή καμιά συλλογική προσπάθεια, που να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ένα εθνικό δίκτυο διαδανεισμού. Απλώς κάθε βιβλιοθήκη ικανοποιεί μόνη της τις ανάγκες της στέλνοντας τις παραγγελίες της σε κάποιο δίκτυο του εξωτερικού.
- Η καθυστέρηση στον τομέα της αναδρομικής καταλογογράφησης, το γεγονός δηλαδή ότι οι περισσότερες από τις βιβλιοθήκες μας δε διαθέτουν ακόμα ηλεκτρονικούς καταλόγους του υλικού τους, αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για την ανάπτυξη ενός εθνικού δικτύου διαδανεισμού.

12. ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ. ΤΙ ΑΛΛΑΞΕ ΣΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΜΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ; ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι με τη βοήθεια των προγραμμάτων του ΕΠΕΑΕΚ ο ρόλος των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αναβαθμίστηκε σημαντικά. Η αύξηση των πιστώσεων, ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού, η αναβάθμιση των συλλογών, το στήσιμο νέων υπηρεσιών συνέτειναν ώστε το προφίλ της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης σήμερα να είναι πολύ πιο ανεβασμένο σήμερα σε σχέση με το προφίλ των προηγούμενων περιόδων.

Βέβαια είναι ακόμα νωρίς για να βγάλουμε μόνιμα συμπεράσματα. Θα πρέπει να περιμένουμε να δούμε τη συνέχεια της πορείας. Θα μπορέσουμε να κρατήσουμε το σημερινό υψηλό επίπεδο των βιβλιοθηκών μας, ή μόλις στερέψουν οι στρόφιγγες των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων θα επιστρέψουμε στην πρωτινή μας μιζέρια;

13. ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΜΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

Αυτά που είπαμε για το προφίλ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών φυσικό είναι να ισχύουν και για το προφίλ των διευθυντών τους. Θα λέγαμε δηλαδή ότι αναβάθμιση του ρόλου της βιβλιοθήκης μοιραία συνεπάγεται και αναβάθμιση του ρόλου του διευθυντή. Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, όσο φαίνονται εκ πρώτης όψεως. Δεν αρκεί απλώς η βελτίωση των συλλογών, του εξοπλισμού και των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης για να ανέβει αυτόματα και το προφίλ του διευθυντή της. Ο διευθυντής της βιβλιοθήκης μετά το ΕΠΕΑΕΚ αντιμετωπίζει μια σοβαρή πρόκληση. Είναι η ώρα που θα δοκιμαστεί η προσωπικότητα, οι δυνατότητες του και τα προσόντα του. Η επιτυχία του στο νέο

αναβαθμισμένο περιβάλλον ούτε δεδομένη ούτε προεξοφλημένη είναι. Θα πρέπει να δείξει εμπράκτως τα προσόντα και τις ικανότητες του μέσα στον αιχμηρό και δύσκολο ακαδημαϊκό χώρο. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας δύσκολης αναμέτρησης δεν είναι ποτέ ούτε δεδομένο, ούτε σίγουρο.

14. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ 2ου ΚΠΣ

Έχοντας κάνει μέχρι τώρα ένα σύντομο απολογισμό για το τι σε γενικές γραμμές πετύχαμε με τη βοήθεια του ΕΠΕΑΕΚ, θεωρούμε ότι το κρίσιμο ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε στη συνέχεια είναι η φροντίδα και ο αγώνας για να αξιοποιήσουμε τα αποτελέσματα του 2^{ου} ΚΠΣ. Πώς δηλαδή θα ενεργήσουμε και τι θα κάνουμε ώστε οι επιτυχίες μας αυτές, που οδήγησαν στην αναβάθμιση των βιβλιοθηκών μας να μην έχουν παροδικό και εφήμερο χαρακτήρα. Να μη διαλυθούν ως ατμίδα καπνού μόλις κλείσουν τα προγράμματα των χρηματοδοτήσεων, που έτσι κι αλλιώς είναι με ημερομηνία λήξεως. Για το λόγο αυτό προσπαθούμε στη συνέχεια να σκιαγραφήσουμε τις προϋποθέσεις που θεωρούμε απαραίτητες και εκ των ων ουκ άνευ, προκειμένου να αξιοποιήσουμε τα αποτελέσματα του 2^{ου} ΚΠΣ και να αναδείξουμε τις βιβλιοθήκες μας ως ένα σταθερό και αξιόπιστο θεσμό μέσα στον ακαδημαϊκό χώρο.

α. Mission, στρατηγική, στόχοι

Επιτρέψτε μου να αναφερθώ για λίγο στην περίπτωση της δικής μας βιβλιοθήκης. Η βασική επιδίωξη τόσο κατά το στάδιο της σύνταξης της μελέτης για την «Αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης», όσο και κατά το στάδιο της υλοποίησης της, ήταν η δημιουργία μιας σύγχρονης Βιβλιοθήκης που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τις ανάγκες ενός σύγχρονου Πανεπιστημίου. Επομένως, θεωρούμε ότι στη συζήτηση για την αξιοποίηση του έργου που παρήχθη μέσω του προγράμματος για την Αναβάθμιση και τον Εκσυγχρονισμό των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, το πρώτο θέμα που θα πρέπει να εξετασθεί είναι η δυνατότητα αξιοποίησης της Βιβλιοθήκης μέσα στο φυσικό της χώρο, δηλ. το χώρο της ακαδημαϊκής του κοινότητας. Μπορεί η Βιβλιοθήκη με τη νέα της μορφή και το νέο της πρόσωπο να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην υλοποίηση του προγράμματος σπουδών; Η απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα αυτό θα πρέπει να δοθεί με συγκεκριμένες προτάσεις. Και φυσικά δεν μπορεί να υπάρξει καλύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση αυτού του Προγράμματος από το να συμβάλει αποφασιστικά στη δημιουργία ενός νέου Πανεπιστημίου, ενός Πανεπιστημίου που οι σπουδές έχουν ουσιαστικό χαρακτήρα. Ένα βασικό λοιπόν ερώτημα στο οποίο καλούμαστε να απαντήσουμε είναι αν η νέα Βιβλιοθήκη που προέκυψε από το πρόγραμμα αυτό, το υλικό που αγοράστηκε, οι υπηρεσίες που δημιουργήθηκαν συμβάλουν στη δημιουργία ενός νέου πανεπιστημίου. Χρειάζεται δηλαδή να σκιαγραφήσουμε με σαφήνεια τόσο την αποστολή της νέας βιβλιοθήκης, όσο και τους στρατηγικούς της στόχους. Χωρίς ένα τέτοιο βασικό μπούσουλα περπατάμε στα τυφλά.

β. Ευέλικτο νομικό πλαίσιο

Χρειαζόμαστε στη συνέχεια ένα ευέλικτο νομικό πλαίσιο. Ένα πλαίσιο που δε θα φυλακίζει τη φαντασία και τα οράματα μας. Ένα πλαίσιο που δε θα μας μεταχειρίζεται ως υποψήφιους καταχραστές, αλλά θα μας αφήνει περιθώρια πρωτοβουλίας για να εκφράσουμε την πίστη και την αγάπη σ' αυτό που κάνουμε.

Η κατοχύρωση του δημόσιου συμφέροντος δε θα παραμεληθεί εν ονόματι της ελευθερίας και της ευελιξίας. Όμως δε θα έλθει ως τροχοπέδη προληπτικά, αλλά ως αυστηρή αξιολόγηση και κρίση πάνω στο συντελεσμένο έργο και τον τρόπο που μεταχειριστήκαμε την ευελιξία και την ελευθερία που μας παρέχει το νομικό μας πλαίσιο. Περιττό να πούμε ότι χωρίς τη δημιουργία αυτού του νομικού πλαισίου, που σήμερα δυστυχώς δεν υπάρχει, οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι καταδικασμένες από χέρι.

γ. Οργανισμός

Πάνω σ' ένα ευρύ και φιλελεύθερο πλαίσιο, όπως το περιγράψαμε στην προηγούμενη παράγραφο, θα υφανθεί ο οργανισμός κάθε μιας από τις ακαδημαϊκές μας βιβλιοθήκες, ώστε να ικανοποιούνται οι ιδιαιτερότητες και οι οραματισμού του καθ' ενός ιδρύματος. Το κενό που έχουμε σήμερα στο θέμα των οργανισμών των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών έχει καταστρεπτικές συνέπειες και αποδυναμώνει την όποια αναβάθμιση πετύχαμε μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

δ. Το ξεπέρασμα του δημοσιοϋπαλληλικού κλίματος

Θα γίνουμε απόλυτα σαφείς. Αξιοποίηση των υπηρεσιών μιας ανανεωμένης και εκσυγχρονισμένης Βιβλιοθήκης δεν μπορεί να γίνει αν δεν ξεπεραστεί η στενή δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία που κυριαρχεί σήμερα στο διοικητικό προσωπικό των περισσότερων ΑΕΙ μας. Ένα περιβάλλον όπου:

- οι εκθέσεις αξιολόγησης έχουν τυπικό και εντελώς συμβατικό χαρακτήρα και στηρίζονται στην αντίληψη, του «δε βαριέσαι γιατί να βρω το μπελά μου με τους υπαλλήλους που αξιολογώ»,
- το μοναδικό κριτήριο για την προαγωγή είναι η αρχαιότητα,
- οι μισθοί και οι διάφορες παροχές δε δίνονται με αξιολογικά κριτήρια, αλλά έχουν ισοπεδωτικό χαρακτήρα, όπου οι πάντες, χωρίς διάκριση έχουν την ίδια μεταχείριση.

Η μελέτη αυτή θεωρεί ότι βασική προϋπόθεση για την αξιοποίηση της νέας Βιβλιοθήκης είναι να γίνουν δραστικές αλλαγές στον τρόπο και τις συνθήκες απασχόλησης του προσωπικού. Οι εκθέσεις αξιολόγησης να έχουν ουσιαστικό χαρακτήρα και να θεσπιστούν ισχυρά κίνητρα για τα ικανά στελέχη και αυστηρά αντικίνητρα για το τμήμα του προσωπικού που αντιστέκεται στην υπόθεση της αλλαγής.

ε. Κίνητρα και αντικίνητρα στο προσωπικό με βάση τους δείκτες απόδοσης

Ένα βασικής επίσης σημασίας ζήτημα είναι η ενσωμάτωση του προσωπικού που προσλήφθηκε μέσω του ΕΠΕΑΕΚ. Το προσωπικό αυτό διακρίνεται για τις ικανότητες του, τις γνώσεις του και την προσπάθεια του να ανταποκριθεί σ' αυτό που η Βιβλιοθήκη ζητά. Το γεγονός δε ότι υπηρετούσε με συμβάσεις ορισμένου χρόνου αποτελούσε ένα σημαντικό κίνητρο για μεγαλύτερη προσπάθεια. Με το σχέδιο για τη μετατροπή των συμβάσεων από ορισμένου χρόνου σε αορίστου χρόνου, ένα σημαντικό τμήμα της κατηγορίας αυτής των υπαλλήλων θα ενταχθούν στο μόνιμο προσωπικό των βιβλιοθηκών. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση για τις διοικήσεις των Πανεπιστημίων και των Βιβλιοθηκών. Θα αποτελέσει η ένταξη αυτή μια αφετηρία για μια προσπάθεια που θα αποβλέπει σε μια συνολική αναβάθμιση του προσωπικού, ή η ισοπεδωτική δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία θα καταπνίξει και θα απορροφήσει σιγά - σιγά και χωρίς αναταράξεις το νέο αίμα; Η απάντηση στο κρίσιμο αυτό ερώτημα θα πρέπει να είναι προϊόν σοβαρού προβληματισμού και συντονισμένης προσπάθειας.

Επίσης σοβαρό ζήτημα είναι η μεταχείριση του παλαιού προσωπικού σε σχέση με το νέο που έχει προσληφθεί μέσω του ΕΠΕΑΕΚ. Πολλά από τα παλαιά μας στελέχη έχουν σηκώσει το μεγαλύτερο βάρος της λειτουργίας της Βιβλιοθήκης όλα αυτά τα χρόνια και διακρίνονται για τις γνώσεις, τις εμπειρίες και το ειλικρινές τους ενδιαφέρον για τη Βιβλιοθήκη. Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος είχαμε τη δυνατότητα να αναθέσουμε σε ορισμένα από αυτά την εκπόνηση κάποιων μελετών ή την εκτέλεση κάποιων εργασιών με την ανάλογη αμοιβή. Το γεγονός αυτό λειτούργησε ως ένα ιδιαίτερα θετικό κίνητρο για την κατηγορία αυτή του προσωπικού. Η δυνατότητα πρόσθετης αμοιβής θα πρέπει να διατηρηθεί και κατά τη φάση αξιοποίησης του Έργου. Για το λόγο αυτό είναι μεγάλη ανάγκη να υπάρχει στη διάθεση της Διεύθυνσης ένα κονδύλι για την πρόσθετη αμοιβή του προσωπικού που προσφέρει διακεκριμένες υπηρεσίες ή εκτελεί εργασίες πέρα από το κανονικό του ωράριο.

στ. Η αναβαθμισμένη βιβλιοθήκη ως μέρος μιας γενικότερης στρατηγικής του γονικού πανεπιστημίου

Η αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης και του έργου που παρήχθη σ' αυτήν μέσω του Β' ΚΠΣ' θα πρέπει να είναι μέρος μιας γενικότερης επίσημης στρατηγικής του Πανεπιστημίου και της Διοίκησης του. Μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη δεν είναι μια ανεξάρτητη μονάδα. Αποτελεί τμήμα ενός γενικότερου συνόλου. Η αξιοποίηση αυτού του πραγματικά μεγάλου έργου που επιτεύχθηκε με τη βοήθεια του Β' ΚΠΣ απαιτεί την ανάληψη πολλών, και κάποιες φορές τολμηρών, πρωτοβουλιών, που ξεφεύγουν από τις καθιερωμένες γραφειοκρατικές ρουτίνες. Απαιτεί τη λήψη σοβαρών αποφάσεων και το χειρισμό λεπτών θεμάτων. Όλα αυτά σημαίνουν ότι τα στελέχη που θα ασχοληθούν με την υπόθεση της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από το Πρόγραμμα θα πρέπει να έχουν ανά πάσα στιγμή βέβαιη την εμπιστοσύνη και την κάλυψη της Διοίκησης του Πανεπιστημίου.

Μια τόσο σοβαρή προσπάθεια δεν είναι δυνατόν να αναληφθεί από ένα μεμονωμένο τμήμα ενός οργανισμού, χωρίς να έχει διασφαλιστεί η ολόθερμη υποστήριξη και κάλυψη από τη μεριά της Διοίκησης. Για το λόγο αυτό θεωρούμε ως βασική προϋπόθεση για την αξιοποίηση της όλης προσπάθειας, την ένταξη του όλου έργου στο γενικότερο προγραμματισμό και τη στρατηγική του Πανεπιστημίου. Αν δεν εξασφαλιστεί η προϋπόθεση αυτή, μπορεί μεν να σημειωθούν κάποιες μεμονωμένες επιτυχίες, όμως η τελική του επιτυχία θα είναι προβληματική. Άλλωστε δεν έχει και νόημα να δημιουργήσουμε μια σύγχρονη και αναβαθμισμένη υπηρεσία Βιβλιοθήκης ερήμην του Πανεπιστημίου που αυτή υπηρετεί.

ζ. Προβολή, δημοσιότητα, marketing

Η έννοια της αξιοποίησης περιέχει από μόνη της και προϋποθέτει την προσπάθεια για προβολή και δημοσιότητα αυτού που θέλουμε να αξιοποιήσουμε. Με το έργο φτιάξαμε εργαλεία δουλειάς, προϊόντα, υπηρεσίες κλπ. Αξιοποίηση όλων αυτών σημαίνει ότι προσπαθώ να πείσω κάποιους να τα χρησιμοποιήσουν. Ένα βασικό τμήμα των δραστηριοτήτων μας ήταν η προβολή της δουλειάς μας κατά τη φάση υλοποίησης του έργου. Στην παρούσα όμως φάση, τη φάση της αξιοποίησης η δραστηριότητα για την προβολή και τη δημοσιότητα είναι καίριας και πρωταρχικής σημασίας. Έχουν ήδη παραχθεί αρκετά ενημερωτικά φυλλάδια και συναφές υλικό. Στην παρούσα φάση θα πρέπει να γίνει η επεξεργασία όλου αυτού του υλικού σε επίπεδο επαγγελματικό και να ακολουθήσει η έκδοση σειράς εντύπων.

15. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η συμμετοχή σε προγράμματα είναι απαραίτητος όρος επιβίωσης. Για να είμαστε ρεαλιστές το είδος της Βιβλιοθήκης που τα δεκανίκια του ΕΠΕΑΕΚ μας έκαναν να οραματιστούμε δε μπορεί να επιβιώσει αν οι βιβλιοθήκες μας στο μέλλον δεν αναλάβουν επιχειρησιακούς ρόλους.

16. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ Γ' ΚΠΣ

Έχει λεχθεί κατά κόρο, όμως πρέπει να το επαναλαμβάνουμε συνεχώς μέχρι το κωνέψουμε. Το Γ' ΚΠΣ είναι η τελευταία ευκαιρία που έχουμε. Και η τελευταία δραχμή από το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να πιάσει τόπο. Για να επιτύχουμε τη μέγιστη αξιοποίηση του κεφαλαίου που θα επενδύσουμε είναι ανάγκη να κάνουμε αυστηρή ιεράρχηση των προτεραιοτήτων μας και να χαράξουμε μια συνολική στρατηγική την οποία θα έχουμε ως βασικό μας άξονα και οδηγό. Ως συμβολή στην προσπάθεια αυτή θα θέλαμε να διατυπώσουμε ορισμένα αξιώματα που θα χρησιμεύσουν ως δείκτες για την πορεία που θα ακολουθήσουμε κατά την περίοδο του Γ' ΚΠΣ. Συγκεκριμένα

17. ΑΞΙΩΜΑ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ Γ' ΚΠΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΟ Β' ΚΠΣ

Η βοήθεια που πρόσφερε το Β' ΚΠΣ στις Βιβλιοθήκες ήταν πραγματικά πολύτιμη και χωρίς κανένα προηγούμενο. Το Β' ΚΠΣ έδωσε τη δυνατότητα στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες να καλύψουν κενά πολλών χρόνων και να αναλάβουν πρωτοβουλίες που λίγο πριν δεν μπορούσαν καν να διανοηθούν. Δε θα πρέπει δε να αποκρύψουμε ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι βιβλιοθήκες στο αρχικό στάδιο βρέθηκαν ανέτοιμες να ξεκινήσουν μια τόσο μεγάλη προσπάθεια. Γεγονός πάντως είναι ότι παρά τη μεγάλη και πρωτόγνωρη πρόοδο που σημειώθηκε σε πολλούς τομείς έχουν μείνει και αρκετά ανολοκλήρωτα έργα. Θεωρούμε λοιπόν ως βασικής σημασίας ζήτημα την ολοκλήρωση, μέσω του Γ' ΚΠΣ, όλων των έργων που, είτε λόγω χρόνου, είτε λόγω πιστώσεων, δεν ολοκληρώθηκαν κατά τη φάση υλοποίησης του Β' ΚΠΣ, καθώς και την ανάληψη προσαθειών που θα συμπληρώνουν τα έργα του Β' ΚΠΣ.

Εδώ βέβαια έχουμε να αντιμετωπίσουμε ένα σοβαρό πρόβλημα. Όλες οι πληροφορίες που έχουμε μέχρι τώρα συμπίπτουν ως προς ένα σημείο. Οι δράσεις στο χώρο των βιβλιοθηκών που θα αναληφθούν στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ θα έχουν άλλο χαρακτήρα και κατευθύνσεις από αυτό που είχαμε στο Β' ΚΠΣ. Υποθετούμε ότι το γεγονός αυτό οφείλεται στον όλο σχεδιασμό του Γ' ΚΠΣ και στο ότι ο ρόλος των βιβλιοθηκών σ' αυτό είναι έμμεσος. Προσδιορίζεται δηλ. από το βαθμό που αυτές συνεργούν στην υλοποίηση των βασικών κατευθύνσεων και των βασικών στόχων του προγράμματος. Αυτό σημαίνει ότι η ολοκλήρωση προσαθειών που έμειναν ημιτελείς κατά τη φάση του Β' ΚΠΣ, θα είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ. Πιστεύουμε ότι μια τέτοια πολιτική είναι τελείως λανθασμένη. Θα πρέπει επί τέλους οι αρμόδιοι να κατανοήσουν ότι δε μπορούμε από τη μια μέρα στην άλλη να καλύψουμε όλη την απόσταση που μας χωρίζει από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα του δυτικού κόσμου, να κλείσουμε τα μάτια μας στις κραυγαλέες ελλείψεις που ακόμα έχουμε και να γυρίσουμε σελίδα. Πιστεύω ότι όποιοι κι αν είναι οι περιορισμοί που επιβάλλει το νέο ΕΠΕΑΕΚ οι αρμόδιοι του Υπουργείου έχουν χρέος να προβούν σε μια αντικειμενική και γιατί όχι, αυστηρή, αξιολόγηση των έργων του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ και με βάση αυτή την αξιολόγηση να καταρτιστούν οι προτάσεις του για το 2^ο ΕΠΑΕΚ.

18. ΑΞΙΩΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΝΟΥΜΕ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Θα πρέπει να το χωνέψουμε, εκσυγχρονισμός των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών χωρίς οργανισμούς δε γίνεται, ακόμα κι αν εκατονταπλασιαστούν οι σημερινές χρηματοδοτήσεις και τα κονδύλια. Το σημερινό νομικό καθεστώς στην ουσία υποβαθμίζει τις βιβλιοθήκες και τους ξεριζώνει κάθε δυνατότητα να δώσουν ένα δυναμικό παρόν στον πανεπιστημιακό χώρο.

Είναι επιτακτική ανάγκη να δημιουργηθεί εδώ και τώρα ένα ευρύ νομικό πλαίσιο, που να χωράει όλη τη γκάμα και όλες τις ιδιαιτερότητες των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και ακολούθως να εγκριθούν οι επί μέρους οργανισμοί τους. Παράταση της εκκρεμότητας αυτής καταδικάζει μοιραία τις Βιβλιοθήκες.

19. ΑΞΙΩΜΑ ΤΡΙΤΟ. ΟΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΔΕ ΘΑ ΟΡΘΟΠΟΔΗΣΟΥΝ ΑΝ ΔΕ ΛΥΘΕΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Σήμερα οι συνδρομές, ιδιαίτερα αυτές των θετικών επιστημών ασκούν, μια αφόρητη πίεση στους προϋπολογισμούς των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και τους στερούν κάθε άλλη δυνατότητα να αναβαθμίσουν τις συλλογές τους και να στήσουν τις υπηρεσίες τους. Θα λέγαμε ότι το Β' ΚΠΣ ήλθε ως από μηχανής Θεός και εμπόδισε να γίνει η μεγάλη έκρηξη που περιμέναμε σχετικά με τα χρέη από τις απλήρωτες συνδρομές. Είναι ανάγκη οι συνδρομές να αντιμετωπιστούν στα πλαίσια ενός εθνικού δικτύου επιστημονικής πληροφόρησης και να αποσυνδεθούν από τους προϋπολογισμούς των βιβλιοθηκών. Χωρίς τη ρύθμιση αυτή, το μέλλον των ακαδημαϊκών μας βιβλιοθηκών προμηνύεται σκοτεινό.

20. ΑΞΙΩΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ. ΘΕΣΜΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ

Όλοι μας χαρήκαμε από την έγκριση της Οριζόντιας Δράσης στα πλαίσια του Βου ΚΠΣ. Για μας το πρόβλημα δεν είναι αν θα επιτύχουν οι διάφορες πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί από το πρόγραμμα της Οριζόντιας Δράσης. Το μεγάλο ζητούμενο είναι αν τελικά επιτύχομε, με την ευκαιρία και το μοντέλο που μας προσφέρει η Οριζόντια Δράση, να δημιουργήσουμε μια μόνιμη πλατφόρμα συνεργασίας και συντονισμού των ακαδημαϊκών μας βιβλιοθηκών, όπου θα μπορούν να αντιμετωπίζονται σε εθνικό πλαίσιο τα κοινά προβλήματα των βιβλιοθηκών μας, όπως είναι οι χρηματοδοτήσεις, οι συνδρομές, το νομικό καθεστώς, η ροή της επιστημονικής πληροφόρησης κοκ. Χωρίς τη δημιουργία μιας τέτοιας πλατφόρμας συνεργασίας δε βλέπομε ρόδινο το μέλλον των ακαδημαϊκών μας βιβλιοθηκών. Οι όποιες επιτυχίες μας μέσα από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης θα έχουν εφήμερο και αποσπασματικό χαρακτήρα.

21. ΑΞΙΩΜΑ ΠΕΜΠΤΟ. ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΝΟΥΜΕ ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δυστυχώς ολοκληρώσαμε τα προγράμματα του 2ου ΚΠΣ και οι περισσότερες από τις ακαδημαϊκές μας βιβλιοθήκες δεν αξιώθηκαν να εισαγάγουν στα συστήματα τους ολόκληρο τον έντυπο πλούτο τους. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ένα σοβαρό πρόβλημα που εμποδίζει τη δημιουργία ενός εθνικού συστήματος διαδανεισμού. Είναι μεγάλη ανάγκη να αντιμετωπιστεί με τρόπο άμεσο η μεγάλη αυτή εκκρεμότητα που αποδυναμώνει την προσπάθεια αξιοποίησης των πλουσίων πηγών της έντυπης πληροφόρησης που διαθέτουν οι ακαδημαϊκές μας βιβλιοθήκες.

22. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ Σ' ΕΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Μια αναβαθμισμένη Βιβλιοθήκη σ' ένα περιφερειακό Πανεπιστήμιο μπορεί να προσφέρει μεγάλη βοήθεια στην προσπάθεια των πανεπιστημιακών αρχών να δημιουργήσουν ένα σύγχρονο ίδρυμα που να είναι ικανό να ανταποκριθεί θετικά στις προκλήσεις που θέτουν οι καιροί μας. Ο κίνδυνος περιθωριοποίησης και επαρχιωτισμού για ένα περιφερειακό Πανεπιστήμιο είναι άμεσος και γι' αυτό απαιτείται σοβαρή προσπάθεια που θα του δώσει τη δυνατότητα να προσελκύσει και να κρατήσει:

Υψηλού επιπέδου διδακτικό προσωπικό

Φοιτητές με υψηλή βαθμολογία και σοβαρό ενδιαφέρον για τις σπουδές του

Υψηλού επιπέδου επιτελικά στελέχη

Πριν από λίγα χρόνια ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα ενός περιφερειακού Πανεπιστημίου, όπως το δικό μας, ήταν η αδυναμία της βιβλιοθήκης του να υποστηρίξει τη δουλειά των επιστημόνων και των σοβαρών φοιτητών.

Συναφές με το προηγούμενο ζήτημα είναι και το φαινόμενο των «ιπταμένων» ή «πλεόντων» μελών του διδακτικού προσωπικού των περιφερειακών πανεπιστημίων και ιδιαίτερα αυτών που εργάζονται σε Τμήματα θεωρητικής κατευθύνσεως. Το πιο σοβαρό και εν πολλοίς δίκαιο επιχείρημα τους είναι:

«μια συνεχής παραμονή στην επαρχία αδήριτα οδηγεί στην επιστημονική μου υποβάθμιση, καθώς η βιβλιοθήκη του ιδρύματός μου δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις επιστημονικές μου ανάγκες και κάνουν τις βιβλιοθήκες του Άστεως μου είναι απαραίτητες για την επιστημονική μου επιβίωση».

Με το σημερινό επίπεδο υλικού και υπηρεσιών της Βιβλιοθήκης στο Ρέθυμνο ένα τέτοιο επιχείρημα είναι αστήριχο. Δεν είναι υπερβολικό να ισχυριστούμε ότι έχουμε ήδη φαινόμενα αντίστροφης κίνησης. Έχουμε δηλαδή περιπτώσεις ερευνητών που έρχονται στο Ρέθυμνο για να δουλέψουν στη Βιβλιοθήκη και να ολοκληρώσουν την εργασία τους. Έχουμε επίσης περιπτώσεις μεταπτυχιακών φοιτητών που ενώ θα μπορούσαν να κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο που είχαν κάνει τις προπτυχιακές τους σπουδές, προτιμούν το Ρέθυμνο ελκυσμένοι από δύο μόνο παράγοντες, τον καθηγητή τους και τη

Βιβλιοθήκη. Επίσης συχνά ακούγεται ότι ένας από τους λόγους που ορισμένοι φοιτητές δεν ασκούν το δικαίωμα τους για μεταγραφή σε άλλο Πανεπιστήμιο είναι η Βιβλιοθήκη.

23. ΤΡΙΑ ΚΡΙΣΙΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Το μεγάλο θέμα που μας απασχολεί αυτή την περίοδο, ένα χρόνο μετά τη λήξη του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ, αναφέρεται στο κατά πόσο θα καταφέρουν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες να διατηρήσουν το επίπεδο των συλλογών και των υπηρεσιών που κατάκτησαν με τη βοήθεια και τη γενναία χρηματοδότηση του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ. Η τελική έκβαση πάνω στο σοβαρό αυτό θέμα θα κριθεί από τις απαντήσεις που θα δώσουμε σε τρία κρίσιμα ερωτήματα.

ΕΡΩΤΗΜΑ Α

ΜΠΟΡΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΝΑ ΑΝΤΕΞΕΙ ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΜΕΝΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ;

Το Πανεπιστήμιο και ιδιαίτερα η βιβλιοθήκη του είναι μια ακριβή υπόθεση. Φτηνό Πανεπιστήμιο δε γίνεται. Καλύτερα να μην έχεις καθόλου, παρά να έχεις ένα μικρομεσαίο και φτηνιάρικο ίδρυμα που στραβώνει αντί να ανοίγει τα μάτια των ανθρώπων του.

Είναι σίγουρο ότι τα λεφτά που παίρνομε από τα ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Η στήριξη της νέας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης, στη μετά τα ΕΠΕΑΕΚ εποχή, μόνο με εθνικούς πόρους μπορεί να επιτευχθεί. Δεν είμαστε οικονομολόγοι και δε μπορούμε να απαντήσουμε θετικά ή αρνητικά στο παραπάνω ερώτημα. Γνωρίζουμε όμως ότι και ο πιο άσημος νοικοκύρης πριν ξεκινήσει μια δραστηριότητα το πρώτο που πρέπει να κάνει είναι να αναρωτηθεί. Μπορώ ν' απλώσω τη χέρα μου εκεί που βρίσκεται το καλάθι; Ή κινδυνεύω να γκρεμιστώ; Ακριβώς εδώ βρίσκεται το πρόβλημα. Να αναρωτηθεί το κράτος μας ως πού φτάνει η χέρα του;

ΕΡΩΤΗΜΑ Β

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ, ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΕΡΜΟΥ ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΕΙ ΑΡΚΕΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ. ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΥΤΑ ΝΑ ΦΤΑΣΟΥΝ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ;

Μέσα από τη συνεργασία, τις συζητήσεις, τις συσκέψεις, τις αναθεωρήσεις των προγραμμάτων των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, οι άνθρωποι του ΕΠΕΑΕΚ στην οδό Ερμού, έζησαν από κοντά τα προβλήματα και τις προσπάθειες που έκαναν τα τρία αυτά κρίσιμα χρόνια οι ακαδημαϊκές μας βιβλιοθήκες. Είδαν από πρώτο χέρι που βρισκόταν το 1997 και πού βρίσκονται σήμερα. Συχνά έγιναν μάρτυρες απρόσμενων μεταμορφώσεων και αλλαγών. Συνειδητοποίησαν ότι εκτός από το οικονομικό πρόβλημα, που διασκεδάστηκε με τη βοήθεια των ευρωπαϊκών πιστώσεων, υφίστανται δομικά προβλήματα και εκκρεμότητες, η παράταση των οποίων επιδρά καταστρεπτικά για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Η απουσία νομικού πλαισίου, η χωρίς οργανισμούς λειτουργία τους, που τις υποβαθμίζει στην κατηγορία του απλού γραφείου, η ανυπαρξία ενός κεντρικού σχεδιασμού και στρατηγικής προσφέρουν σαθρή βάση που αργά ή γρήγορα θα εκμηδενίσει τα όποια οφέλη κατακτήθηκαν μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Θα μπορέσουν οι άνθρωποι του ΕΠΕΑΕΚ να μεταφέρουν αυτά τα μηνύματα στους ανθρώπους της οδού Μητροπόλεως; Στα κέντρα δηλαδή των αποφάσεων που θα συνεχίσουν τη λειτουργία τους και μετά τη λήξη του ΕΠΕΑΕΚ.

ΕΡΩΤΗΜΑ Γ

ΘΑ ΚΑΤΑΦΕΡΟΜΕ ΤΕΛΙΚΑ ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΣΟΥΜΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ;

Οι καιροί μας δεν αστειεύονται. Οι ανάγκες του σημερινού ανθρώπου και της κοινωνίας του είναι τεράστιες και οι πόροι πάντα περιορισμένοι. Συνειδητά ή ασυνειδητά οι ανάγκη μας υποχρεώνει από τα πράγματα να κάνομε τις επιλογές μας. Πετάμε αυτό που

θεωρούμε άχρηστο και κρατούμε αυτό που μας φαίνεται αναγκαίο και απαραίτητο. Περιθώρια για το περιττό δεν υπάρχουν πια. Θεωρούμε ότι ο μόνος τρόπος να επιβιώσουν οι ακαδημαϊκές μας βιβλιοθήκες μέσα σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς του μη περιττού, είναι να οργανώσουμε υπηρεσίες και να προσφέρουμε προϊόντα που να είναι απαραίτητα στο σύγχρονο άνθρωπο και την ευρύτερη κοινωνία.

Λέγοντας τα παραπάνω, εύλογα θα μπορούσε κάποιος να μου αντιπαραθέσει: «Και πώς μπορώ να κρίνω ότι οι υπηρεσίες που οργανώνω και τα προϊόντα που προσφέρω στη Βιβλιοθήκη μου είναι απαραίτητα;»

Θα ήθελα να προτείνω ένα απλό κριτήριο αναγκαιότητας.

Αν την επόμενη μέρα που αναγκαζόμαστε να κόψουμε μια υπηρεσία, οι φοιτητές και οι διδάσκοντες κατεβαίνουν σε αποχή διαμαρτυρίας, τότε μπορούμε να ισχυριζόμαστε ότι η υπηρεσία μας αυτή τους είναι απαραίτητη.

Τότε μπορούμε να ελπίζουμε... ότι δε θα χαθούμε με τη λήξη του Γ' ΚΙΤΣ.

Το όνειρο μας θα έχει πάρει σάρκα.